

ERINDRINGER

af

HANS CHRISTIAN LARSEN

IDESTRUP SKOVGAARD.

Påsken 1948.

Jeg er født Christi Himmelfartsdag d. 25. maj 1865.

I min barndom blev fortalt mange rædselshistorier om tyskernes fremfærd mod Danmark, Østrig og Frankrig, navnlig Paris' belejring 1870. Min fader døde 8/1 1869, så moder havde sit bryderi med at klare bedriften, og vi måtte tidlig lære at tage del i arbejdet, dels som maskinkusk, når der skulle tærskes, og dels med at muge i staldene om morgenen, her var redskaberne en trægreb uden jernsko, en træskovl og en tildels opslidt riskost, der blev som regel bundet en ny riskost hver uge, enten om lørdag aften eller søndag morgen, den brugtes de første 3° dage på hakkelsesloen, hvor vi skar hakkelse med håndkraft, siden som gårdkost og videre som staldkost, til den endte under vaskekedlen. Den slags koste har jeg bundet mange af, af sejpkviste, de blev også brugt på loen ved tærskningen.

Tærskearbejdet varede som regel til længe efter jul. Jeg har aldrig rigtig lært at tærske med plejel, men det blev også brugt til rug, her skulle halmen anvendes til tækkehalm, det var der en arbejdsmand, der havde akkord på, han lagde altid et lag til om aftenen, så han kunne begynde når han kom om morgene i mørke - det gik på håndelaget med at bruge plejelen, det var ikke megen belysning, det kom fra en trælygte, der tilmed hængte på loporten i den ene ende af loen. Også ærterne blev dengang tærsket med plejel, som regel straks efter høst. Der var gerne 4 hold på to mand, et hold på hver lo, og to i gården. Når de havde lagt et nyt lag til, blev der trukket lod om hvor hvert hold skulle tærske, så de ikke skulle snyde hinanden med forud at gøre beregninger. Til det øvrige korn anvendtes tærskemaskinen, der var forsynet med to valser, som kornet skulle passere, før det nåede plejlerne. Hesteomgangen bestod af et stort træhjul med jernkamme, og da der kun var en udveksling på drevene, kom der ikke ret meget fart på plejlerne, så deres ydeevne var ikke stor. I 1876 fik vi en ny tærskemaskine med halmryster til, dette arbejde var hidtil gjort med håndkraft med en træsule med to lange horn. Omkring 1900 begyndte vi at leje et damptærskværk, og tærskede det hele på 3-4 dage straks efter høst, men når det så traf dårligt vejr kunne der gå en del dage til spilde.

Senere var vi 4, der havde part i et lille tærskværk, et Aasmøsselvrensende, med to hestes lokomobil, det kunne vi bruge inde på loen, vi fortsatte dermed til elektricitetsværket kom i gang, så ophævede vi selvskabet, og jeg købte tærskværket for 400 kr, og brugte det en del år til motorkraft, og byttede det senere med et lignende tærskværk.

Når tørsknningen om foråret var færdig, begyndte vi at hugge i skoven, først med at fjerne de store træer, og derefter med at rensen ud, fjerne tjørn, brombær og lignende. Skærtorsdag og langfredag blev i regelen brugt til at plante i skoven. Når så brandet var skovet hjem, før det blev skåret til kakkelovnsbrænde, der skete med en buesav, - med en mand i hver ende til at trække, - savmaskiner kendtes ikke den gang. Selv tømmer blev skåret med håndkraft, men først skulle det sorteres, alt der kunne bruges til gavntre, til vognsvingler og hamler, vognkæppe og langvejler og lignende, selv til hjulfølge og eger, til kølleblokke, tøjrpåle til kreaturer og mere det blev flækket og tilhugget grønt, dog kun grovhugget, det var det letteste, derefter blev det lagt i skygge at tørres, at det ikke skulle slå sprækker. Hvad der ikke kunne bruges til andet gik i brandebunken. Øksker og håndknive var jo de vigtigste redskaber, og så gik det ellers til øjesyn.

Senere på foråret kom hugningen, det var et stort arbejde, da der var hegn om alle marker, og vi havde tolv. Først skulle pilene stynes, riset lægges til rette, alle staver hugges fra og vættes og bankes i jorden og alt på sin bestemte måde, var dette ikke lavet ordentlig, og nøjagtig var det ikke muligt at flette et hegn, der kunne være bekendt at vises frem og det skulle det jo her, hvor de fleste hegn gik langs vejene, og det var en æresag, at det kunne stå for kritik.

Når dette var besørget, skulle jorden ordnes til til såning, kunstgødning kendte vi ikke engang af navn, og slet ikke i brug, først kom den såkaldte risteharvning for at jævne vinterfurerne, og her var jeg ikke ret stor, før jeg kunne begynde at køre bagefter med det ene par heste. Siden skulle jorden have en omgang eller to med svenskharven, der var det vigtigste redskab til forårsbehandlingen. Kornet skulle sås med hånden, og først omkring 1890 fik vi en radsåmaskine. 1885 begyndte vi at dyrke sukkerroer, men såningen heraf blev besørget med fabrikkens maskiner, hvor der fulgte en mand med hver maskine. Jeg kan huske vi begyndte at dyrke foderroer, først i halvfemserne, de første år blev de sået i bede, og plantet ud som kålplanter, men det var ikke store stykker, så begyndte vi at sætte roerne på kamme, stikke huller med en plantepind, der kunne sætte 5 huller ad gangen, ved stadig at sætte i det sidste hul og lave 4 nye huller, ved at træde den ned i jorden, derefter satte vi 2-3 frø i hvert hul og trykkede jorden til med fingrene, i begyndelsen klappede vi kammene med en skovl, siden med en lille tromle, når der siden skulle luges, skulle ukrudtet være så stort, at det kunne

med fingrene og komme op med rod. Roehakken kendte vi ikke dengang det var ikke store arealer, der dyrkedes, det lærtes først efterhånden, som vi kom igang med at dyrke sukkerroer - det samme med de andre nemheder, som radrensere og ligeledes at anvende kunstgødning. 1888 fik vi ringtromle, senere sæd og fjedertandsharve.

Malkningen og en del af køernes pasning var overtaget af kvinderne. Foderet bestod omtrent kun af hø og halm, senere blevder begyndt med lidt grønt og masken, når det var brygget, - det blev hældt ud i en kumme, der kom meget vand på, så blev det senere øst op med en toe, som det kaldtes, og når køerne havde fået krybben fyldt med avner, blev det hældt her ovenpå, imens havde køerne været lukket ud til vande i parken, og kom villigt ind for at få deres foder, undertiden skulle der holdes lidt styrkeprøve først, og undertiden forliste et horn derved. Det varede mange år, før der begyndtes at fodres med kraftfoder, og selv da der begyndtes med lidt rapskager, blev disse sat i blød først, før at køerne kunne tygge dem, de var heller kun banket med en hammer. Der var dengang stor forskel på noteringen af herregårdssmør og bøndersmør, og i 1872 rejste min søster Stine til Sanderungård, for at lære mejeri, vi havde ingen jernbaner på Falster den gang, så hun blev kørt til Stubbekøbing - for at sejle til Nyborg, derfra med banen videre til Odense. Vi havde heller ingen fjedervogne dengang, så det var med stiv vogn. Fjedervognen fik vi først et år senere. Da hun kom hjem et år senere, kom hun med jernbanen til Nykøbing, da var banen kommet i gang mellem Orehoved og Nykøbing. Det var dengang bøttemejeri selv på herregårdene, senere blev der forsøgt med vand og ismejeri, men først da centrifugen kom igang omkring 1880, kunne det lønne sig at behandle malken på fællesmejeri, og hertil begyndte vi at sælge 1886 - til Sdr. Tåstrup - senere til Nrup - og siden til Ourupgård, - 1890 at levere til andelsmejeriet Idestrup. Malkerøgtene begyndte først at komme omkring 1890, til den tid blev det betragtet som kvindearbejde selv på herregårde.

I 1876 var vi skolebørn fra Idestrup skole med lollandstoget til Maribo, vi var kørende til Nykøbing med høstvogne og blev sat af på havnepladsen, der var ingen jernbanebro kommet endnu, så vi måtte gå over Christian d. 9° bro og så på øvre på Lolland. Mens vi stod der og ventede kom en damper sejlen og lagde til, ombord var fru Tesdorffs kiste, hun var død på en sindssygeanstalt i Tyskland, hun blev senere begravet i Idestrup. Vi spadserede så over broen, kom til Maribo, besøgte domkirken og andet, og blev igen hentet om aftenen med høstvogne i Nykøbing.

1872 fik vi bygget et svinehus af kampesten med 3 stier, og en vognremise til fjedervogne, men da de skulle lægge cementgulv i svinestierne turde vores murer ikke påtage sig dette, det havde han aldrig prøvet, så måtte vi have en murer fra Kraghave, der havde prøvet cement før, til at ordne det. Det var dengang svin på ca. 400 pund til Tyskland, men da i 1887 fik vi svinepest i København, og det blev forbudt at udføre levende svin, så måtte der slås om på Englandssvin og i 1889 blev svineslagteriet i Nykøbing oprettet, men så skulle der mere plads til svinen, og i 1914 byggede vi et nyt svinehus med jernbjælker og muret loft, men så kom verdenskrigen, før vi var helt færdige. Næste år havde vi 18 tomme svinestier og kun 1 gris, og den skulle slagtes hjemme. Med noget bryderi var det kommet nogenlunde i gang før den næste verdenskrig kom, hvor det meste korn skulle afleveres til staten. 1897 - 98 - 99 hentede vi gødningen fra slagteriet, men det var et stort arbejde, navnlig om vinteren og gødningens værdi stod næppe i forhold til arbejdet. Prisen var første år 200 kr. andet år et læs hø og sidste år gratis.

Blandt mine andre barndomserindringer hører også den årlige tilbagevendende begivenhed, når storken ankom ved påsketide, så skulle vi alle ud i gården og hilse på den. Den havde hørt sammen med gården i over 100 år, efter hvad de gamle fortalte, men reden var efterhånden blevet så stor og tung, at bygningen ikke kunne bære den. St. Bededag 1886 blæste den ned, der var to læs på en vogn at flytte, æggene blev ødelagt. Der blev forsøgt at bygge en ny rede ved siden af, men selv om storkene også tog den i besiddelse, blev der ingen unger det år. Næste år kom fremmede storke og ødelagde ungerne og kastede dem på jorden. Storkene holdt til nogle år endnu, men nåede ikke at yngle oftere, et år kom der kun en, så opgav de det og forsvandt helt. Tidligere kan jeg huske at de havde rede på to nabogårde i Sdr. Vedby, men de var forsvundet nogle år i forvejen. Når storkene helt forsvandt fra denne egn, var det nok nærmest fordi Hasselø Nor var blevet inddæmmet, så de ikke mere kunne hente føde der til ungerne. Det var morsomt, hvor dristige de kunne blive til at gå i plovfuren lige bagved og pille orm, så snart man holdt stille var de straks et par lange skridt henne ad vejen. Jeg har engang set en sluge en muldvarp, men det kneb, før den kunne få den ned, en anden gang tabte de en stor ål ned i rendestenen, vi bar den hen i en vandgrav, så de kunne fange den igen, en anden gang var der faldet en voksen stork ned i gården i stærk stormvejr, moder troede den var død,

men da hun ville tage den op, hug den hende i ansigtet med sit spidse næb, men traf da heldigvis ikke øjet. Vi satte den så ind i laden en dag, til den kom til kræfter, og måtte så lukke den ud af porten, den kunne ikke flyve op inde i gården, da den skulle have langt til-løb. Når ungerne skulle lære at flyve, kunne det også træffe, at en faldt ned i gården, så den også måtte lukkes ud af porten. Det var et stort savn da de udeblev, og navnlig når de samlede i store flokke indtil 100, før de rejste, og fyldte hele tagrygningen og skorstens-piberne, helst så højt som mulig.

Også bierne har haft tilhold her på gården fra gammel tid, jeg kan huske, at vi havde ca. 20 kuber med bier, stående i to rækker ne-de i haven, men jeg kan også huske, at der engang kun var een kube tilbage, og den mente de da også var død, men så begyndte der at kom-me en enkelt levende bi frem, men de nåede da ikke at sværme det år, men i løbet af nogle år kom vi da igang igen, også ved tilflyvende sværme. 1832 lavede jeg to trugstader (bistader), som de dengang kald-tes til forskel fra de tidligere kendte højstader. Vi fik senere an-skaffet flere, så vi havde ialt ti huse, men jeg har aldrig fået lejlighed til helt at kaste mig over biavl, men kun høstet honning til eget behov.

Min moder, Kirsten Larsen, er født i Sdr. Alslev 1832, hendes moder Gertrud Hansdatter, havde været husbestyrerinde hos gårdmand Jens Larsen Jyde i Sdr. Alslev i 12 år, da hun blev gift med Lars Madsen (født i Sdr. Vedby), der tjente samme sted, og de vedblev begge at arbejde her. Da moder var 2 år gammel, døde hendes fader. Jens Larsen ejede den gamle gård i Idestrup Matr. Nr. 7 a, hertil flyttede min moder med sin moder, og her blev hun på gården hos en moster og morbror til hun blev konfirmeret, hun gik i skole i Idestrup hos lærerne Møller og Mulk. Da hun var 12 år døde hendes moder. Da hun blev konfirmeret kom hun til Sdr. Alslev hos Jens Larsen Jyde. I 1851 blev hun gift med min fader, der dengang var bysmed i Sdr. Kirkeby. Gården var dengang tilskødet min moder, og dermed kom fader også i besiddelse af den gamle gård, Matr. nr. 7a Idestrup. Jeg har aldrig fundet nogen oplysning om, at gården har været fastegård, eller at der har været gjort hoveri herfra gården, det ældste jeg ved er, at den har været betegnet som præsteenkesæde og har før udskiftnin-gen ligget på matr. nr. 7b lige overfor præstegården på den modsatte side af gaden. Jordene har mest været kratskov og mose, mod nord lig-ger et gammelt stendige, formentlig opført i hoveritiden og afgrænser Ourupgårds marker, dets østlige ende er ved kannikehuset, der i gamle

skrifter betegnedes som Idestrups led, og her ender Ourupgårds marker, langs med stendiget har tidligere gået en kirkegangsti fra Sdr. Vedby, den blev nedlagt, da Favejen blev anlagt omkring 1856, omtrent midt på stendiget er endnu spor af den gamle hovresti fra Tjæreby til Ourupgård, hele Tjæreby var nemlig fæstegårde. Omtrent ved Sdr. Vedby krydsede kirkegangstien nogle huslodder, der kaldtes strids-husene, og som vistnok senere er flyttet til Sdr. Vedby koloni, og denne er også ved at forsvinde nu. Der var ingen skole i Sdr. Vedby den gang, så denne gangsti var også skolegangsti.

1855 købte fader den såkaldte præsteskov ca. 30 tdr. land matr. nr. 1b Idestrup, der var nok ikke mange træer af værdi mest krat og mose, blandt andet den temmelig store Degnemose, den bestod af staturer og var ikke god at få tørlagt. Præstens køer gik i reglen løse i skoven en del af sommeren, så det gavnede ikke plantevæksten. Prisen var 7200 rigsdaler. I den store mose syd for skoven har jeg pløjet og gravet flere egestammer op, træer man kunne se var faldet i storm, grenene splintret og trængt dybt ned i leret, stammer på over $\frac{1}{2}$ meters tykkelse, foruden hvad der var rådnet bort fra det yderste lag, så de har ligget der i mange år, der er ikke tørv i mosen, men lerbund, der er også fundet en del flinteredskaber, det bedste er forværet bort, lidt opbevares på "Falsters Minder."

Da fader ryddede præsteskoven, blev der levet ca. 4 tdr. land af den nordøstre ende af skoven ind mod Ourupgårds mark, der var en del mose, hvor jeg kan huske, vi græssede med hestene og somme tider slog lidt hø, en af moserne kaldtes Ellemosen, her var ikke græs, men den var så dyb, at der i fugtige somre kunne stå vand hele sommeren, som en lille skovsø, så var den smuk, når de grønne træer stod og spejlede sig i vandet. Den største mose kaldtes Langemose, den gik helt igennem skoven fra nord til syd, i den sydligste side havde vi i mange år kálhave, og her blev de første forsøg gjort med at så og plante foderroer, men efterhånden træerne voksede til blev der for megen skygge, og efterhånden blev moserne plantet til, navnlig med Ask, hvoraf der ikke fandtes noget fra tidligere tid. Her i skoven blev der holdt en skyttefest for amtets skyttekredse 1871, da lå der skydebaner mod Idestrup skove mod vest, jeg husker, at der dengang var en karrusel med lirekassemusik, en lirekasse med dansende dukker ovenpå, navnlig var der en, der stod med hatten i hånden, og når nogen lagde en skilling i hatten, bukkede den og tømte hatten ned i kassen, jeg og mine brødre kørte gratis, fordi de havde fået tilla-

delse til at stille karusellen op i skoven, der var ingen platform under heste og vogne, så de kunne frit slynge ud, men farten blev ikke sat så højt op.

Her i skoven blev også holdt mange sygekassefester og husflidsfester, men da skoven ikke ligger lige ved offentlig vej, gik det let ud over afgrøder på marken. I skoven havde vi en god legeplads, når der kom legekammerater, og her skulle altid gøres en vandring, når der kom slægtninge på besøg, og dejlig var da også skoven, når vi om efteråret skulle vogte kærne i markerne omkring skoven. Pouline satte også stor pris på skoven, og når vi fik besøg af hendes familie fra Lolland, skulle vi da altid i skoven. I flere år var det skik, at vi skulle i skoven pinsemorgen og drikke kaffe, når vi havde malket, det skulle besørges først.

Jeg havde engang sat 7 bænke op ind igennem skoven på de pæneste steder, så det var næsten en hel lystskov, og det blev der også taget hensyn til, når vi huggede grene i skoven til at pynte op med ved festlige lejligheder her, hos naboer og mange andre steder i sognet. I det sydøstlige hjørne af skoven ligger en stor kampesten, den har man forsøgt at sprænge, men da den ikke har egnet sig til ledestolper eller trappestene, har den fået lov at ligge i ro, her har aldrig været mangel på sten. Midt i skoven stod 1870 en bøg, der var ca. 20 cm tyk forneden, men i fuld skovhøjde og ret som et lys, den blev den gang skånet, fordi den var så køn, den er nu skovens største træ, som en kæmpe mellem alle de andre træer, med mange navne i barken, det ældste fra 1872, her havde jeg også sat en bæk omkring, så blev der lejlighed til at nå så meget højere op og skære navne. I det sydvestre hjørne af skoven havde jeg 1933 ryddet et hjørne af skoven, der lå lidt langt fremme i marken, her havde jeg i flere år en have med kål, kartofler og bønner, siden blev det inddraget i marken. Jeg husker engang, vi havde haft slemme snestorme fra nordøst, det havde føget så stærkt ind i skoven fra Ourupgårds marker, at de havde lagt sig snedriver ind mellem træerne i flere meters højde, her lå sne efter attræerne var blevet grønne, men da sneen tilsidst forsvandt havde den brækket træer på indtil 3' cm' tykkelse og brækket toppe og grene af andre træer, så det varede længe, før disse træer forvandt dette, flere måtte sætte nye toppe. Også musene kunne gøre stor skade, når der lå sne, ved at gnave barken af småtræer, især avnbøg og så gnave hele vejen rundt, så forsvandt træerne næste år. Musene kan godt gnave træer over på indtil 4 cm' tykkelse. Skoven gik heller ikke ned.

Da fader overtog gården her 1852, var den gammel og trangte hårdt til at bygges om. Da han til den tid havde været bysmed i Sdr. Kirkeby, opførte han en smedie ude bag i haven, hvor der også blev indrettet til bagerhus, dels for at han kunne ordne markredskaberne, hestebeslag og bygningsbeslag. Jeg har ikke set smedien rigtig i brug, men både esse, blæsebalg og armbolte og meget andet værktøj var da i behold, ligesom bagerhuset stadig blev brugt indtil 1890. Smedien gled efterhånden over til huggehus, og her har jeg tilbragt mange timer af min fritid, og haft megem nytte af skruestik og andet værktøj. 1924 byggede vi en ny lade, og året efter blev smedien fjernet.

Min fader havde et stort arbejde med at få opdyrket og ryddet, og der var ikke megen kraft i den opryddede skovjord, og få det merglet og drænet. Brændet blev leveret til Nykøbing, og vi fik gødning med hjem. Senere solgtes 13 tdr. land beliggende vest for vejen, dette er lagt ind under "Brændte Ege".

Jeg har i disse optegnelser forsøgt at give et lille indblik i under hvilke forhold vi har virket siden 1865, - og det har været under stadig fremadskridende forhold. Mere og mere har vi taget maskinkraften i brug og fået telefon, elektricitet, biler og traktorer, og nu ser det ud til at hestekraften helt forsvinder i den stadig fremadskridende mekanisering af landbruget, landevejstrafikken, bilerne har efterhånden helt overtaget den. Til trods for 2 verdenskrige synes jeg, at det har været en lykkelig tid at være med i: hele andelsbevægelsen og frihedsbevægelsen på alle områder, kommunalt og kirkeligt selvstyre efter det gamle ord "frit at tanke, tro og tale", og det skulle helst kunne bevares også i fremtiden, kun synes det, at alle er mere utilfredse end tidligere, og i stedet for at glæde sig over det, de har, er mere tilbøjelige til at ærgre sig over det, de savner, og som var blevet tilvandt. Nazismen med alle dens rødsler blev nedkæmpet, men nu synes en ny rødsel, kommunismen og i baggrunden atombomben at true og oprustning hungersnød i følge.

Smånotitser.

Efter folketingsvalget 1879 var der en godsejer her, der afskedigede sin røgte, fordi han havde stemt på arbejderkandidaten i stedet for højremanden, men da keerne opdagede det, protesterede se så højlydt og enstemmigt, at der der var gået to dage, sendte han bud efter røgteren igen, og da de så deres gamle trivelige røgte, blev der husfred igen. Det viser, hvad enighed kan udrette, han havde været på gården over 20 år og opdraget dem allesammen fra små af, den gang havde vi ikke hemmelig afstemning, og det var tider, hvor de politiske bølger gik højt.

En gårdmand her fra byen havde fået to svin på vognen og kørte til Nykøbing med dem, og da det var temmelig koldt, og han havde medvind trak han kappekraven op om ørerne, og da han nåede Nykøbing, drejede han nok så frejdig til ved vejerboden på havnepladsen og hilste på slagtern med tiltalen: "Her har jeg to svin til Dem." Slagteren kiggede på vognen og udbød: "Er De selv det ene?" Manden kiggede sig tilbage og udbød: "Der er mindsanten kun eet!" - Han fik så et par mand med på vognen til at hjælpe til med at læsse grisen, men de fandt den ikke, før de nåede hjem på gården, der havde karlene set den løbe uden for og de havde så lukket den ind i stien igen, der gik den i bedste behold.

En gårdmand fra nabobyen var en dag ridende til Nykøbing, og da han havde fået hesten på stald og kom på gaden, mødte han sin nabo, og da de havde drøftet de sidste nyheder og måske fået lidt snapse, skulle de hjem. Naboen bed ham at køre med hjem, og det var han meget taknemmelig for og tog mod tilbuddet, først da han kom hjem til byen, kom han i tanker om, at han havde glemt sin hest i Nykøbing.

En lærer fra samme by havde en søndag været i kirke, han var meget bange for tyre og gik altid lange omveje for at komme udenom, da han var på vejen fra kirken, opdagede han på afstand, at der stod noget ude ved vejen, og han gik en omvej på 3-4 km. for at komme udenom, da han nåede næsten hjem, opdagede han, at det var en hestak, der var blevet sat op, mens han havde været i kirke. Da han var meget fyldig var det en besværlig tur, - han havde nok engang været udsat for at blive spiddet af en tyr.

I tidligere tid var det meget almindeligt, at stegen kom hel ind på bordet, og da var det meget almindeligt, at læreren skulle skære for. Ved en sådan lejlighed var det så uheldigt, at en and smuttede af stegefadet for læreren, og gæsterne blev meget ængstelige for

10

at hunden skulle tage den, men læreren trøstede dem med, at det skulle den nok blive fri for, da han tråde på den med benene.

En anden gang den samme lærer kom i besøg hos en gårdmand, begyndte konene at dække bord for gæsten, for at være beskeden blev læreren ved at sige til konen: "Ane, De må skam ikke gøre Dem nogen ulejlighed." Og det gentog han så ofte, at da hun var omtrent færdig med at dække, tog hun det hele af bordet igen med den motivering, at så måtte han da også være fri, men det var ikke lærerens beregning at hans beskedenhed skulle få slige følger.

En mand her fra byen, der havde været med i krigen 1864 og efter eget sigende den gang udrettet store bedrifter, gik en aften i skumringen fra Ourupgård til Idestrup. Der stod dengang en del gamle piletræer på den østre side af vejen. Midtvejs mellem kannikehusene og Idestrup var der en gammel pil, der hængte lidt ud over vejen, hvor den havde stået de sidste 50 år. Da han fik øje på den, turde han ikke gå forbi, men gik et stykke tilbage og fik en arbejdsmand til at følge sig forbi. Det var der megen morskab af, at han sådan selv konstaterede sit mod, som han ellers altid havde mest i munden, men ellers var bekendt for at være en stor kryster, når det kneb.

Engang der var møllebyggere på den herværende mølle, der skulle blandt andet opsættes en ny vinge, dette arbejde var en nabo meget interesseret i, og en dag, da han ville se på arbejdet, bad en af møllebyggerne ham, om han ikke kunne gå ned i byen og hente ham den drivert, der stod bag disken i brugsforeningen, han gik også og afleverede ordren, men det var ikke bare velsignelse, der fulgte ham, da han skyndsomst forsvandt ud af døren. Han havde opfattet det som et stykke værktøj, de havde brug for, så det blev en dårlig belønning for hans villighed. Han hørte ikke til de meget fiffige.

Udrundne er de gamle dage
som fløder i det store hav,
og hvor sig hviler nu den svage,
der fandt den stærke og sin grav,
men lovet være himlens gud!
den ædles et dør aldrig ud!

Mens graven kastes, vuggen gynger,
og liv udsletter dødens spor,
så immer sig igen forynger
hver ædel slægt i syd og nord,
og mindet, som Guds miskundhed,
forplanter sig i tusind led.

Så lad derpå os syn da fæste,
hvad ædle kaldte livets lyst!
Ja, lad os kæmpe med de bedste
og vove kækt mod død en dyst!
At byde den og graven trods
kan med Guds hjælp og lykkes os.

--00000--

Vær glad, når faren vejer
hver evne, som du ejer,
jo større sag, des tyngre tag,
men desto større sejer.
Går støtterne i stykker
og vennerne får nykker,
da sker det blot, fordi du godt
kan gå foruden krykker.
Enhver Gud sætter en,
han selv er mere nær.

--00000--

Erindringer optegnet 9/3 1948.

I november 1902 blev jeg valgt ind i Idestrup sogneråd til 1. januar 1903 og tiltrådte samtidig med, at de nye skattelove trådte i kraft, så jeg har altså aldrig været med til skatteligning ved at ansætte skatteyderne i portioner, den gang var det mest almindelige, at der skulle vælges et sognerådsmedlem i hver by, dels for opkrævning af skat, for vejarbejdet og tilsynet med disse og for fordeling af øgtekørsel, der jo udgjorde en væsentlig del af skattebyrden, løge og brandselskørsel, og kørsel til vejarbejde, der den gang alene påhvilede hartkornet, som en særlig forpligtigelse, og efter omgang efter lister, hvis førelse påhvilede vedkommende sognerådsmedlem, omtrent alle vejene var grusveje og lidt efter lidt blev der fyldt skærver i de mest ufremkommelige steder. Jeg blev valgt med alle stemmer undtagen min egen, af den almindelige vælgerklasse ialt 4 medlemmer, mens de andre 5 medlemmer valgtes af den højtbeskattede 1/5 af vælgerne for 6 år og afgik skiftevis hvert 3. år for begge vælgerklasser.

En af de første opgaver jeg fik at løse, var mest skatteligningen, at få rørlagt gadegrøfterne gennem Idestrup by, mod vest begyndende ved forsamlingsbygningen af 1890 og til hovedvandløbet, og da samtlige byens møddingsteder den gang lå til gaden med afløb til gadegrøften, over hvilken der førte en såkaldt stensluse ind til hver ejendom, sluserne var som regel tilstoppede med jord, så der var ikke megen afløb for vandet, der blandet med pøl vand fra møddingerne forsvandt den vej, det lettest kunne komme, og da gaden var forholdsvis høj, var vejbanen nogenlunde fremkommelig, vandet gik sjældent over grøfterne. Fra forsamlingsbygningen mod øst havde vi først præstegårdsmøddingen, her var ingen grøft, men møddingen gik helt ind til vejbanen uden rækværk, og ved den modsatte side var kun en lav grøft, så gangfærdselen foregik som regel her langs med haverne. Grøften begyndte omtrent ved kirkegårdslågen, her kom Abrahams mødding, kaldet efter gården, der lå med staldbygningen mod kirkegården og møddingen helt mod kirkegårdsmuren, herfra førte en grøft hele vejen langs kirkegårdsmuren lige til vest for kirketårnet, hvor der gik en sluse under vejen og vandet kunne forsvinde ind over engene til den modsatte side, her var altid det mest ufremkommelige punkt på hele gaden, idet kærne fra denne gård tillige skulle til vands i gadekæret, der lå lige vest for kirketårnet, og da kærne hver dag færdedes lige forbi kirkegårdslågen, var her altid meget optrådt i den løse vejbane.

Fra Idestrup mølle og mod byen var der grøft på begge sider af vejen, og her blev vandet ført ned mod kirkegårdsmuren, for at forsvinde igennem slusen vest for kirketårnet, ved hjørnet af kirkegårdsmuren stod en stor ask og bredte sig over vejen, og da gadegrøften var ført bag om træet, blev der en slem drejning for færdsejen mod Sdr. Ørslev, og videre den vej mod øst var der også grøft på begge sider, men her havde gaden godt fald efter enden, så her var altid rent indtil skellet mod Sdr. Ørslev marker, her var nu opført forsamlingsbygning. Alderdomshjem og sidst et vandværk. Heldigvis var der ingen biler kommet igang. Det var nærmest på overgangen mellem grusveje og makadamisering, og i løbet af nogle år skete der en hel omvæltning med vejbanerne, der blev lagt rør i grøfterne, disse sløjfede og sat kantsten langs siderne af vejbanen, og anlagt grusede fortove til gangstier, og da der begyndte at komme biler på vejene blev der et større arbejde med i stedet for den årlige oprensning af vejgrøfterne, at få disse jævnet eller fyldt, og fjernet sten og grusbunker fra vejene.

Idestrup mølle var tidligere en stor stubmølle, denne blev nedbrudt omkring 1890, den nuværende mølle var oprindelig opført ved Stubbekøbing, men blev af daværende møller Knud Olsen flyttet til Idestrup og senere solgt til et andelsselskab. I 1910 kom Stubbekøbing - Nykøbing - Nysted banen i gang, og der blev nu opført nye bygninger ved vejen forbi trinbrættet.

I 1926 nedbrændte den yderste gård mod vest tilhørerne Marius Nielsen, og denne opførtes på ny ude på marken, på brandtomten blev der opført flere nye huse og omtrent samtidig blev opført et nyt stuehus til præstegården, og da også andre af de ældre huse var blevet fornyede, fremkom efterhånden et helt nyt gadebillede.

Den 1. april 1921 trådte jeg ud af sognerådet efter at have været formand fra 1. januar 1907, altså under hele den første verdenskrig, som den kaldtes.

Belysning.

Skrevet 19/12 1948.

I min barndom kendte vi ikke anden belysning end hjemmestøbte talglys (spedelys) til hverdagsbrug både i huset og til lygter i stalden, disse lys var i reglen hjemmestøbte, og fremstillingen foregik ved at et snoet lysgarn blev sat 5-6 tråde tyk og 5 væger på et lyspid, hvorefter der brugtes ca. 20, disse væger blev dyppet i en lysmoder, et udhulet stykke træ med tælen dyb, denne blev fyldt med varmt vand, som lige kunne holde tangen, der var smeltet og holdt oven på, tilpas varm, heri dyppedes, - ved at skifte med spiddene, så de kunne blive tilpas afkølede mellem hver dypning - lysvægerne, indtil de havde fået en fingers tykkelse, og når de var godt tørre, blev de opbevarede i en kiste til bremtidig brug. For at de ikke skulle smelte når de var brændt så langt ned, at lysestagen blev varm, havde man noget, man kaldte en profit, et stykke træ, der var tilspidset, så det kunne gå ned i en lysestage, og foroven forsynet med tre søm, som lysestumpen kunne sættes imellem og således udnyttes hel, og så havde man en sysesaks til at pusse tanden med, så lyste de det mere klart. Jeg har været med til at støbe mange af den slags lys, Olie eller Tranlamper brugte vi aldrig i min tid. Først omkring 1870 begyndte vi at få petroleumslamper - bord og hængelamper, først nogle små fladbrændere, og disse blev stadig forbedrede med sprede, net og lignende. Vi havde en sådan lille bordlampe, der sad kvinderne nærmest omkring med karter, rokke og andet håndarbejde, der udenom kom vi andre, som vi bedst kunne indrette os, efter som vi skulle læse eller lave lidt husflid, om det hjalp på hukommelsen, at man dårligt kunne se, hvad der stod i bogen, når man skulle læse lektier, men de nåede det da i regelen. Kvinderne tog ofte et stort hvidt forklæde på, når de skulle spinde, for bedre at se trådens tykkelse, og ellers gik arbejdet på håndlaget, og man lærte at sætte alt på sin bestemte plads, så det kunne tages igen i mørke, både i hus, stald og lade.

Når vi besøgte min faster, gift med Lars Hare i Vejringe (Oure) kørte vi altid igennem Stubbekøbing, når vi kørte hjem om aftenen, for at se gadebelysningen, som de havde fået nogle år før Nykøbing, og det var jo et blændende syn, syntes vi, her så jeg også en telegrafledning første gang, over Grønsund til Møen, og når vi lagde øret til støtterne og det summede i trådene, bildte vi os ind, at vi kunne høre, at der blev telegraferet.

I vinterne 1885-86 var jeg på Emdrupborg højskole, og da vi kom hjem på juleferie, havde vi to store oplevelser at meddele, vi havde set gendarmene og den elektriske belysning i København, to ting der ikke endnu var nået til Falster, og heller ikke telefonen kendte vi endnu, omkring 1910 begyndte en strømning over landet, med oprettelsen af elektricitetsværkerne, først så det ud til at hvert sogn skulle have sit jævnstrømsværk, men efterhånden udviklede det sig til, at en del blev sluttet sammen til stærkstrømsværker, og her på midtfalster fik vi højspændingsværket i Sdr. Ørslev, der kunne skaffe både elektrisk lys og kraft, og under navnet af Falsters højspændingsværk, hvortil der senere blev tilsluttet andre kraftkilder, ja, helt fra Sverige. I de sidste dage af oktober 1912 havde vi første gang tændt det elektriske lys over hele gården, og dermed var der sket en hel omvæltning på belysningens område, og samtidig med hele maskinkraften.

Kannikehuset.

Hist hvor vejen slår en bugt o. s. v. på eller rettere ved vejen midtvejs mellem Ourupgård og Idestrup ved indkørslen til gården her har indtil den 20. januar 1950 ligget et gammelt stråetækket familiehuse til 4 familier tilhørende Ourupgård, det regnedes for at være omkring ved 300 år gammelt og nævnes i gamle bøger for liggende ved Idestrup og Ourupsgårds jorder, her boede tidligere håndværkere på Ourupgård og røgttere - i reglen yngre folk med mange børn, som vi havde til lege- og skolekammerater, nu de senere år beboedes huset mest af enker og gamle arbejdere, men utallige er der fjed, der er trådt imellem det gamle hus og gården langs stendiget - nu er det altså ikke mere - haverne er lagt ind under Ourupgård og vil nu blive drevet herunder af Knud Højgård og dermed er alle disse selvstændige hjem med deres familieliv, sorger og glæder slettet af tilværelsen og dermed det over 80 årige naboskab for mit vedkommende, men mange tanker og minder om gensidig hjælp og oplevelser følger med.

Smukkest var det gamle hus en sommeraften set her fra porten, når solen var ved at gå ned og den kastede sine stråler på de gamle ruder, så lignede det et helt fæslot, men nu er altså også det syn gemt hen og kommer aldrig mere.

Kannikevejen var tidligere hovedvejen fra landevejen til Idestrup sogn, den vej, der nu går her sønden for gården her er først begyndt at bruges omkring 1860, den var tidligere kun skovvej fra Idestrup by til byens skove, samtidig blev der nedlagt en kirkesti

Idestrup, og derved er gården her nærmest at synes bagvendt for vejene. Det hus, der nu ligger på matr. nr. 8 havde en gang slet ingen vejforbindelse, men lå inde i skoven. Jorden har oprindelig været skovpart for matr. 7a, ellers er alle Idestrup skove, der oprindelig med krat og moser har været over 200 tdr. land, lagt ind under "Brændte Ege" og drives som agerjord, sammen med det såkaldte hegningen, tidligere jord fra Sdr. Vedby, hvortil det blev henlagt i stedet for nedlagte fæstegårde fra denne by, der var inddraget under Ourupgård som nedlagt fæstegods.

Jeg har båret larkens vinge,
jeg har sunget højt dens sang,
jeg har følt, jeg skal mig svinge
ind i paradís en gang.

Jeg har følt, jeg kun har hjemme
der, hvor sang og glæde bor,
genlyd af min ungdoms stemme
evig følger mig på jord.

Lad kun gråd mit øje blinde,
har min sjæl sin vinge blot,
skal jeg atter vejen finde
til min ungdoms lyse slot.

Når jeg frem med hævet pande
syngende i mørket går,
ved jeg, at i dødens lande
springer atter ud en vår.

Efterskrift.

Den 21/1 1930 døde H. Chr. Larsens hustru Pouline (f.d. 10/9 1867). Der stod i avisen: En i vide kredse kendt kvinde, gdr. fhv. amtsrådsmedlem Christian Larsens hustru Pouline er sidste nat død efter et forholdsvis kort sygeleje. Den afdøde har dog været ret svagelig de sidste par år, men har troligt holdt ud og kæmpet mod den overhåndtagende snigende sygdom.

Pouline Larsen var i sine velmagtsdage en frisk, naturlig og meget flittig kvinde, som, særlig i krigsårene, da Chr. Larsen som sognerådsformand måtte tumle med det overvældende sognerådsarbejde, blev sin mand en overmåde samvittighedsfuld støtte i det daglige arbejde, som jo også skulle gøres.

I den gamle, hyggelige gård i Idestrup vil der blive en tom plads, og vemodigt er det for gamle naboer og venner at tænke på, at vi nu ikke mere skal møde det friske pust af hjælpsomhed og gæstfrihed, som slog os i møde, når vi trådte over tærsklen til hendes mangeårige hjem.

Den 28/4 1952 døde Hans Christian Larsen, Idestrup Skovgård efter længere tids sygdom. Der stod: Med Hans Christian Larsen har Falster mistet en af sine gode sønner, - en mand, der i sine velmagtsdage på yderst samvittighedsfuld vis varetog en lang række offentlige tillidshverv samtidig med, at han med flid og dygtighed drev sin hjemlige bedrift, indtil han i 1933 afstod gården til sin søn.

Helt fra 1908 - 21 beklædte H. Chr. Larsen formandshvervet indenfor Idestrup sogneråd, gennem en lang årrække var han medlem af amtsrådet, havde sæde i bestyrelsen for brandforsikringsselskabet "Lolland - Falster", og var gennem en lang årrække den virksomme formand for Idestrup husflidsforening, Idestrup mejeri, Idestrup menighedsråd og "Falsters Minder" havde H. Chr. Larsen ligeledes været tilknyttet, hvad ledelsen angik - og for alle disse hverv gjaldt det, at havde H. Chr. Larsen påtagetsig et tillidshverv, så kunne man være overbevist om, at det blev varetaget med aldrig svigtende omhu. Han var den første som blev udnævnt til æresmedlem i Maribo Amts Husflidsforening, og blev ligeledes æresmedlem i Amtsrådet.

Under sit virke i amtsrådet hørte Hans Christian Larsen ikke til dem, der trængte sig i forgrunden - tværtimod. Der kunne gå lange tider, før man hørte hans navn i de offentlige møder, men

det forhindrede ikke, at han var et både flittigt og sagligt medlem, der forstod at gøre sine meninger gældende indenfor de udvalg han havde sæde i.

Endnu mange år efter at have afstået ejendommen til sønnen var Hans Christian Larsen i aktivitet på gården - og så længe kræfterne slog til fulgte han med i bedriften.

Idestrup Skovgård.

Natten mellem den 27 og 28 november 1958 nedbrændte Idestrup Skovgård til grunden, alt indbo, maskiner, korn og 60-70 kaniner indebrændte. Albert Larsen og hans familie kom først ud i sidste øjeblik. Uerstattelige gamle familiearvestykker og optegnelser gik tabt. Året efter opførtes en ny gård på brandtomten.

Slægtens bog i mine hænder
i de stille timer tænder
nye håb om fremtidsdage
med en rod, der går tilbage.

Her fra bogens blade smiler
de, som nu i mulden hviler,
her de rækker deres hænder
mod et barn, de ikke kender.

De har favnet sorger, glæder,
hvor de gik, vi varsomt træder -
deres støv fik liv og stemme
i en sang, vi hørte hjemme.

Alle deres tankers veje
er en arv, vi fik i eje,
deres sind som dybe strømme
går igen i vores drømme.

Barnet, som i vore arme
søger efter tryghed, varme,
har en skat i deres hænder,
når de bogens blade vender.

Fremad må vi, men tilbage
står vor øt fra gamle dage,
som et værn mod ensomheden,
som en hær, der varsler freden.

Når et led i kæden brister,
når det kæreste vi mister,
når et barn til dåb vi bærer,
slægtens håb skal vores være.

Ordet over slægtens grave,
ordet gennem dåbens gave,
ordet som en lysets vægter
over alle jordens slægter.

(Petra Bech Bjerrum)

Din egen dag er kort, -
men slægtens lang -